

Geliş Tarihi:

02.07.2024

Kabul Tarihi:

17.02.2025

Yayınlanma Tarihi:

27.06.2025

Kaynakça Gösterimi: Varol, S.F. & Asal, U.Y. (2025). Erken Cumhuriyet döneminde Türkiye-İngiltere ilişkilerinin Cumhuriyet gazetesine yansımaları (1929-1939). *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(52), 76-110, doi: 10.46928/iticusbe.1508412

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE TÜRKİYE-İNGİLTERE İLİŞKİLERİNİN CUMHURİYET GAZETESİNE YANSIMASI (1929-1939)¹

Araştırma

Sibel Fügen Varol

Sorumlu Yazar

İstanbul Ticaret Üniversitesi

sfzvarol2019@gmail.com

Uğur Yasin Asal

İstanbul Ticaret Üniversitesi

uyasal@ticaret.edu.tr

Sibel Fügen Varol, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı doktora öğrencisidir.

Uğur Yasin Asal, Doç. Dr., İstanbul Ticaret Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler (İngilizce) Bölümü öğretim üyesi ve aynı bölümün başkanıdır.

¹ Bu çalışma, "Erken Cumhuriyet Döneminde Türk Basınının Gözüyle Türkiye-İngiltere İlişkileri (1929-1939)" başlıklı henüz yayınlanmamış yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır (İstanbul Ticaret Üniversitesi, 2023)

Erken Cumhuriyet Döneminde Türkiye-İngiltere İlişkilerinin Cumhuriyet Gazetesine Yansıması (1929-1939)

Sibel Fügen Varol
sfzvarol2019@gmail.com
Uğur Yasin Asal
uyasal@ticaret.edu.tr

Özet

Bu çalışmada, 1929-1939 arası dönemdeki Türkiye-İngiltere ilişkilerinin Türk basınındaki yansımaları ele alınmıştır. İki ülke arasındaki ilişkilerin incelenen dönemdeki seyri, Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan haberler üzerinden tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın örneklemini, 1929 yılı başından 2 Eylül 1939 tarihine kadarki Cumhuriyet gazetesi arşivi oluşturmuştur. Cumhuriyet gazetesinin "İstanbul Üniversitesi Gazeteden Tarihe Bakış Projesi" dijital arşivinden ulaşılan ilgili döneme ait 3603 sayısı üzerinde bir çerçeveleme analizi yapılmıştır. Çalışma kapsamında, taranan gazetelerde İngiltere'nin görünürlük oranı, İngiltere'ye yönelik tutum ve bu tutumun dönemin Türk dış politikasıyla ne ölçüde uyumlu olduğu incelenmiştir. Karşılaştırmalı değerlendirme yapabilmek amacıyla, aynı gazetelerde Sovyet Rusya'yla ilgili haberler de aynı kriterler üzerinden incelenmiştir. Elde edilen bulgular, söz konusu dönemde, Cumhuriyet gazetesinde Türk dış politikasına ilişkin haberlerde uygulanan yayın politikasının dönemin Türk dış politikasıyla genel olarak uyumlu bir seyir izlediğini, İngiltere ve Sovyet Rusya'ya yönelik dış politika değişikliklerinin de çoğu kez eş zamanlı olarak gazetenin yayın politikasına yansıdığını göstermiştir. Erken Cumhuriyet döneminde, özel olarak da 1929-1939 arası dönemde Türkiye'nin İngiltere'yle ilişkilerini gazeteler üzerinden çerçeveleme analizi veya başka bir araştırma yöntemiyle sistematik olarak inceleyen başka çalışmaya rastlanmadığından, bu çalışmanın literatürde konuya ilişkin bir eksikliğin giderilmesine katkıda bulunacağı umulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türk dış politikası, Türkiye-İngiltere ilişkileri, Türkiye-Sovyet Rusya ilişkileri, haber görünürlüğü, çerçeveleme analizi, Cumhuriyet gazetesi.

JEL Kodu: F50

Reflection of Türkiye-England Relations in the Early Republican Period in the Cumhuriyet Newspaper (1929-1939)

Abstract

In this article, Türkiye-England relations in the period between 1929 and 1939 were analysed through their reflections in the Turkish press. In this period, the course of relations between the two countries was analysed through the news about England published in the newspaper Cumhuriyet. The sample of the study consisted of Cumhuriyet newspapers from the beginning of 1929 until September 2, 1939. The issues of Cumhuriyet were accessed from the digital archive of Istanbul University called "A Look to History through Newspapers Project". In this archive, a framing analysis was conducted on 3603 issues of Cumhuriyet published in the said period. Within the scope of the study, the visibility rate of the news about England in the scanned newspapers, the attitude adopted towards England in these news articles and the compatibility of this attitude with the Turkish foreign policy of the period were questioned. In order to make a comparative evaluation, the news articles about Soviet Russia in the same newspapers were also analysed using the same criteria as those used for England. The findings determined that the editorial policy applied in Cumhuriyet in the news during the period analysed was generally in line with the Turkish foreign policy of the period, and that the changes in Turkish foreign policy towards England and Soviet Russia were often reflected in the editorial policy of the newspaper mostly simultaneously. Since no other study has been found that systematically examines Türkiye's relations with England through newspaper framing analysis or any other research method in the early Republican period, and particularly between 1929 and 1939, it is hoped that this study will contribute to filling a gap in the literature on the subject.

Keywords: Turkish foreign policy, Türkiye-England relations, Türkiye-Soviet Russia relations, news visibility, framing analysis, Cumhuriyet newspaper.

JEL Code: F50

Giriş

Türkiye Cumhuriyeti, başını İngilizlerin çektiği işgalci kuvvetlere karşı verilen bir kurtuluş savaşının sonunda kurulmuştur. Kendini bir ulus-devlet olarak tarif eden genç Cumhuriyet, selefi Osmanlı Devleti'nin son iki yüz yılındaki Batı eksenli reformlarına paralel olarak yüzünü Batı'ya çevirmiştir. Cumhuriyet, Batılılaşma hedefini gerçekleştirme yolunda giyim-kuşam, harf, ölçüm araçları, eğitim, dinin toplumdaki yeri ve kadın hakları gibi birçok alanda köklü reformlar gerçekleştirmiştir. Bu reformların uygulanma süreci savaş yıllarının ve sonraki Büyük Buhranın getirdiği ağır ekonomik sıkıntılarla birlikte yaşanmıştır. Yeni kurulmuş bir devletin iç ve dış güvenlik endişesi, özgürlük-güvenlik dengesinin güvenlikten yana ağır basmasına yol açmıştır.

Bu çalışma kapsamında incelenen 1929-1939 arası dönemde de güvenlik kaygısı, 1931 yılında çıkarılan Basın Kanunu, gazetecilerin tutuklanması ve gazete kapatma cezaları gibi uygulamalarla kendini göstermiştir. Yine bu dönemde, 1930'daki kısa süreli Serbest Cumhuriyet Fırkası deneyimi hariç tutulursa, Cumhuriyet Halk Fırkası, halkın siyasal katılımının tek meşru aracı olarak kabul edilmiştir. Muhalefetin siyasi olarak örgütlenemediği bir atmosferde ise basının işlevi ağırlıklı olarak devletin siyasal ve kültürel politikalarının halka aktarılmasıyla sınırlı kalmıştır. Böyle bir ortamda, gazetelerin haber seçme ve düzenleme süreçlerinin siyasi iktidarın politik tercihlerinden farklılaşma ihtimalinin düşük olacağı açıktır.

Tarihsel olay ve olguların bugüne ait bilgi birikimi, farkındalık ve yöntemlerle incelenmesi, önceki değerlendirmelerdeki yanlılık ve çekinceleri aşarak daha zengin veriler elde etme imkânı vermektedir. Bu doğrultuda, bu çalışmanın amacı da Türkiye Cumhuriyeti'nin 1929-1939 arası dönemde İngiltere'yle ilişkilerinin basındaki yansımalarının günümüze ait kuram ve araştırma yöntemleri kullanılarak incelenmesi yoluyla konuyla ilgili bilgi birikimine katkıda bulunmaktır.

Makale kapsamında incelenen *Cumhuriyet* gazetesi, araştırmanın kapsadığı dönemde Türkiye'nin en yüksek tirajlı gazetesi durumundadır. Ayrıca, *Cumhuriyet* gazetesi, "Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasına tanıklık etmiş, siyasi kimliğini de bu çizgide muhafaza etmeye çalışmıştır. Ülke siyaseti ile iç içe olan bu gazete, dönem dönem siyasal ve toplumsal olayların seyrine etki etmiş, bazen de yalnızca tanıklık etmiş ve süreçten etkilenmiştir" (Emre Kaya, 2010, s. 76). Dolayısıyla, *Cumhuriyet* gazetesi

incelenerek elde edilen veriler, hem Türk dış politikasının o zamanki seyrini hem de dönemin en yüksek tirajlı gazetesinin siyasal iktidarın politik tercihleriyle ne ölçüde uyumlu hareket ettiğini göstermesi açısından önem taşımaktadır.

Çalışmanın bir diğer önemi, siyasal iletişimde kullanılan araştırma yöntemlerini siyasi tarih alanıyla buluşturmasında yatmaktadır. Çalışma kapsamında incelenen gazete haberlerini değerlendirmek üzere, siyasal iletişim çalışmalarında giderek yaygınlaşan çerçeveleme analizi kullanılmıştır (siyasal iletişim alanındaki diğer çerçeveleme analizi uygulamaları için bkz. Barnett, 2005; Kaymas, 2017, Rodriguez & Lee, 2016; Tong, 2014). Çerçeveleme analizinin Türkiye Cumhuriyeti siyasal tarihindeki bir dönemi yansıtan gazetelere uygulanması, döneme ilişkin özgün ve zengin veri elde edilebilmesini mümkün kılmakla kalmamış, aynı zamanda çalışmayı ilgili döneme yönelik diğer akademik çalışmalardan farklı kılmıştır. Genel olarak erken Cumhuriyet döneminde, özel olarak da 1929-1939 arası dönemde Türkiye'nin İngiltere'yle ilişkilerini ele alan akademik çalışmalar literatürde mevcuttur (bkz. örneğin, Atabey, 2015a; Kaya, 2019; Köse, 2022). Ancak, bu çalışmalar arasında dönemin İngiltere-Türkiye ilişkilerinin gazetelere yansımaları çerçeveleme analizi kullanarak veya başka bir araştırma yöntemiyle sistematik olarak inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla, bu çalışma, Türkiye Cumhuriyeti tarihinin belli bir dönemini gazeteler üzerinden sistematik olarak inceleyerek konuya ilişkin bir eksikliğin giderilmesi yolunda atılmış bir adım olarak kabul edilebilir. Diğer taraftan, dönem hakkında yapılmış akademik çalışmaların tümü konuya ilişkin bilgi birikimine önemli katkıda bulunduğundan bu çalışma da diğer çalışmaları tamamlayıcı niteliktedir. Bu kapsamda kuramsal çerçeve kısmında Türkiye-İngiltere ilişkilerine yer verdikten sonra bu ilişkilerin *Cumhuriyet* gazetesine nasıl yansıdığı ele alınacaktır.

Kuramsal Çerçeve

1923-1931 Arası Dönemde Türkiye-İngiltere İlişkileri

Türkiye Cumhuriyeti'nin hukuki olarak uluslararası düzeyde tanınması Lozan Barış Antlaşması'yla gerçekleşmiştir. Bu antlaşma, Türkiye'nin bağımsız bir devlet olduğunu uluslararası düzeyde kanıtlayan bir belge olmakla birlikte bütün sorunlara çözüm getirmemiştir. Bu nedenle, Türkiye, 1923'ten sonra dış politika alanında, İngiltere'yle Musul, Fransa'yla borçlar ve Suriye sınırı, Yunanistan'la nüfus mübadelesi ve Boğazlar

sorunu gibi Lozan'da halledilmeyen sorunların çözümüy le uğraşmıştır (Sarınay, 2000, s. 860-1).

Musul konusunda Türkiye'nin karşısına çıkan devlet İngiltere olmuştur. Zira, Mondros Mütarekesi imzalandığında Musul vilayetinin önemli bir bölümü Türkiye'nin kontrolünde kalmıştır. Gizli Sykes-Picot Antlaşması'yla Musul'u Suriye'ye dâhil eden İngiltere ise Osmanlı Devleti'nin imzaladığı Mondros Mütarekesi'ne uymayarak işgallerine devam etmiş ve savaşta işgal edemediği yerleri savaş sonrasında işgal ederek Osmanlı'nın tüm Ortadoğu topraklarına egemen olmuştur. Musul'u da Mondros Mütarekesi'nden 15 gün sonra işgal etmiştir. Misâk-ı Millî, Mondros Mütarekesi'nde belirtilen sınırları Türkiye'nin devlet sınırları olarak kabul etmiş, dolayısıyla Musul da Türkiye sınırları içinde sayılmıştır. Bu sorun, Lozan Barış Konferansı'nda ele alınmış ancak çözüme kavuşturulamamış, daha sonra da Milletler Cemiyeti'ne (MC) g t r lm ştir. MC, 29 Ekim 1924'te Musul'un Irak'a bırakılmasına karar vermiştir. Türkiye, başlangıçta MC'nin aldığı kararı tanımadığını açıklamış, fakat sonunda İngiltere'yle bir antlaşma yapmak için görüşmelere başlamıştır. Görüşmeler sonucunda, 5 Haziran 1926'da Ankara'da Türkiye, İngiltere ve Irak arasında Türk-Irak Sınırı ve İyi Komşuluk Antlaşması imzalanmış ve bu antlaşmayla, Türkiye-Irak sınırı çizilmiştir. Bu antlaşmayla, Musul anlaşmazlığının çözülmesi Türk-İngiliz yakınlaşmasının derinleşmesine imk n sağlamıştır ( oban Karabulut, 2015, s. 345; Güneş ve Alp, 1974, s. 73; MacArthur-Seal, 2018, s. 739; şimşir, 2005, s. 859; Uzgel ve K rk     , 2009, s. 267).

1926'dan sonraki üç yıl boyunca Türkiye-İngiltere ilişkilerinde önemli bir gelişme olmamıştır. 1929 yılında ise Türkiye, ikili ilişkileri geliştirmek amacıyla İngiltere'nin Akdeniz filosunu nezaket ziyaretinde bulunması için davet etmiştir. Filonun Ekim 1929'daki İstanbul ziyareti ve Amiral Frederic Laurence Field'ın Ankara'ya giderek Atatürk'le görüşmesi Türkiye'de çok olumlu karşılanmıştır. Simgesel bir anlam taşıyan bu gelişme, bir yandan h k met tarafından ilişkilerin gelişmesinin göstergesi sayılırken kamuoyunda da kısa bir süre önce dolaylı da olsa savaştığı ve Musul'u elinden alan bu ülkeye karşı ılımlı bir havanın doğmasını sağlamıştır (Köse, 2022, s. 203; Uzgel ve K rk     , 2009, s. 271).

İngiltere ve Batı Avrupalı devletlerle ilişkilerini düzelten Türkiye, 1928 yılının sonbaharında Briand-Kellog Paktı'na davet edilmiş ve Ocak 1929'da bu paktı

imzalamıştır (Atabey, 2015a, s. 26). Daha sonra, 1932-1934 yılları arasında yapılan Silahsızlanma Konferansı çalışmalarına da katılmıştır. Diğer taraftan, gerek iç sorunları halletmenin öncelikli oluşu, gerekse uluslararası ortamdan bir tehdit gelmeyişi, 1930'ların ortalarına kadar Türkiye'de dış politikayı ikinci plana itmiştir. Yine de etkili bir diplomasiyle Batılı devletlerle dostane ilişkiler kurarken bir yandan da Sovyet Rusya'yla iş birliği politikasını devam ettirmiştir. Aslında, Türkiye'nin Sovyet Rusya'yla iş birliği millî mücadele dönemlerine uzanmaktadır.

Millî mücadele döneminde Misâk-ı Milli'yi tanıyarak Anadolu hareketini uluslararası yalnızlıktan kurtaran Sovyet Rusya'yla Türkiye o dönemden itibaren yakın ilişki içinde olmuştur. Tarihçiler bu ilişkiyi jeopolitik bir zorunluluğun getirdiği pragmatik bir tutum olarak görmüştür. Ancak, Sovyet Rusya'yla kurulan ilişkilerin belirleyici faktörü olan Batı'ya karşı olma siyaseti zaman içinde ilişkilerin değişmesine yol açmıştır. Türkiye'nin 1930'dan itibaren Batı ülkeleriyle ilişkilerini geliştirmeye başlaması ve iş birliğine gitmesi Sovyet Rusya ile ilişkilerini bozmuştur. Sovyet Rusya'nın Türkiye sınırları içinde yaptığı komünist propaganda da Türkiye'yi rahatsız etmiştir. Fakat yine de Sovyetler Birliği 1923-1932 arası dönemde, Türk dış politikası ve diplomasisindeki önemini korumuştur (Atabey, 2015a, s. 26; Dinç, 2008; Hirst, 2013, s. 33; Kasliwal, 1945; 392; Oran, 2009, s. 254; Sarıay, 2000).

1932'den İkinci Dünya Savaşı'nın Başlangıcına Kadarki Dönemde Türkiye-İngiltere İlişkileri

Türkiye'nin Batılı ülkelerle yakınlaşma yönündeki somut ilk adımı 1932 yılında MC'ye girmek olmuştur. Bu şekilde başlayan yakınlaşma, ülkenin kalkınması için dış yardıma duyulan ihtiyaç ve dünya konjonktüründe yaşanan değişim sonucunda ortaya çıkan güvenlik endişelerinin de etkisiyle giderek gelişmiştir (Sarıay, 2000).

Otuzlu yılların başlarından itibaren, yalnız Türkiye'nin değil, diğer devletlerin de güvenlik endişelerini artıran gelişmeler yaşanmıştır. Bu dönemde, Birinci Dünya Savaşı'nın getirdiği statükoyu korumak isteyen anti-revizyonist devletlerle bu yapıyı değiştirmek isteyen revizyonist devletler arasında gittikçe keskinleşen bir kutuplaşma doğmuştur. Bu kutuplaşmayı tetikleyen gelişme ise büyük ölçüde 1929 ekonomik buhranı olmuştur. Söz konusu buhran, savaşın getirdiği ekonomik yıkımı henüz atlatamamış olan ülkelerde, özellikle de Avrupa'da inanılmaz boyutlarda enflasyona,

ardından sosyal ve siyasi krizlere yol açmıştır. Demokratik rejimlerin yerini diktatörlükler ve aşırı akımların almaya başlaması Avrupa'yı hızla savaşa götürmüştür. 1922'de İtalya'da Mussolini, 1933'te Almanya'da Hitler gibi diktatörler iktidara gelmiştir. Bunlara Sovyetler Birliği'nin başına gelen Stalin de eklenince gergin bir militarist ortam oluşmuştur. Almanya, 1934'ten itibaren Versay Antlaşması'nın hükümlerini tanımadığını, silahlanmayı başlatacağını açıkça ilan edince bu gerginlik iyice artmıştır. Hitler, Mussolini'yle iş birliği yaparak İtalya'nın Balkanlar ve Doğu Akdeniz'deki egemenliğini ve genişleme bölgelerini tanımıştır. Uzak Doğu'da, askeri ve sınai gücünü hızla geliştirmiş olan Japonya da 1920'lerden itibaren yayılcı politikalar gütmeye başlamıştır (Dinç, 2008; Sarıncay, 2000).

Türkiye'nin İngiltere'yle ilişkilerinin düzelmesi de ancak MC'ye üyeliğinin ardından mümkün olmuştur. Dolayısıyla, "[b]üyük zaferin kazanılmasına ve Lozan'ın imzalanmasına rağmen Türkiye ile Batılı devletlerle ilişkilerin düzelmesi hemen mümkün olmamış, özellikle İngiltere, Türkiye'ye karşı olan devlet politikasını değiştirmemiş, 1932 sonlarına kadar Türkiye'nin bütün uluslararası sorunlarında İngiltere ve onunla iş birliği halinde olan Fransa ile Türkiye karşıtlığını sürdürmüşlerdir" (Dinç, 2008, s. 7).

Bu süreçte, Türkiye de Batılı devletlere karşı güvensizlik ve soğukluk politikasını devam ettirmiştir (Dinç, 2008). Ancak faşist İtalya'nın Türkiye için yarattığı tehlike ilişkilere yeni bir boyut kazandırmıştır. Sovyetler Birliği bir kara devletidir ve denizlerde önemli bir mevcudiyeti yoktur. Oysa faşist İtalya'nın Akdeniz'in doğusundaki emelleri etkin bir deniz gücünü elinde tutan bir müttefikin varlığını gerektirmiştir. Bu da İngiltere'yi gündeme getirmiş ve 1934'te Türk-İngiliz yakınlaşması başlamıştır. 1930'ların ikinci yarısı büyük ölçüde Türkiye'nin hem Sovyetler Birliği'ne hem de İngiltere'ye yönelik bu iki "güçlü dostluğu" birbiriyle bağdaştırma çabaları içinde geçmiştir (Deringil, 2014, s. 70).

İngiltere'yle yakınlaşma sürecinin başlarında İngiliz Büyükelçisi Sir Percy Lyham Loraine'in Ankara büyükelçisi olarak atanması iki ülke ilişkilerini olumlu etkilemiştir. 1934'te göreve başlayan Loraine Atatürk'le yakın ilişki içinde olmuştur. Loraine'in girişimleriyle İngiltere ve Türkiye arasında iş birliği artmış, dünyadaki değişimin de etkisiyle, ittifak arayışları hızlanmıştır (Kaya, 2019, s. 151).

Türk-İngiliz ilişkilerinin gelişme gösterdiği bu dönemde, İtalya'nın 1935 yılında Habeşistan'a saldırısı üzerine Akdeniz'de ortaya çıkan gerginlik, İngiltere'yi diğer Akdeniz devletleriyle olduğu gibi Türkiye'yle de bir ittifak yapmaya itmiştir. MC çerçevesinde bir yükümlülük biçimine sokulan bu ittifak geçici ve kapsamı sınırlı da olsa, İngilizlerin İtalya'nın Akdeniz'de üstünlük elde etmesinin karşısında ve Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya gibi Doğu Akdeniz devletlerini gerektiğinde korumaya kararlı olduğu gerçeğini ortaya koymuştur (Atabey, 2015a, s. 27). Türkiye ise bu aşamada, İtalya'nın yayımlacı emellerine karşı MC'nin aldığı yaptırım kararlarına katılmıştır. İngiltere, tıpkı İspanya, Yugoslavya ve Yunanistan gibi Türkiye'ye de yaptırımlara katılması sebebiyle İtalya'nın saldırısına uğrarsa yardım edeceği konusunda garanti vermiştir (Uzgel ve Kürkcüoğlu, 2009, s. 273). Ocak 1936'da kabul edilen bu karşılıklı garantiler sistemine “Akdeniz Paktı” adı verilmiştir. Bu kapsamda, Akdeniz Paktı'yla MC çerçevesinde geçici de olsa bir Türk-İngiliz ittifakı gerçekleşmiştir. Geçici olmasının sebebi, Temmuz 1936'da İtalya'ya uygulanan yaptırımların kaldırılması üzerine İngiltere'nin söz konusu antlaşmaları 27 Temmuz'da tek taraflı olarak lağvetmesidir (Oran, 2009, s. 254).

1936'da Türkiye için en önemli gelişme Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin imzalanması olmuştur. Boğazlar sorunu da tıpkı Musul sorunu gibi Lozan'da çözülmemiş konulardan biridir. Türkiye'yi Boğazlar konusunda nihai olarak harekete geçiren olay 1936'da İtalya'nın Habeşistan'ı işgali olmuştur. Bu olay üzerine, Türkiye 10 Nisan 1936'da ilgili taraflara nota vererek Avrupa'daki buhranların 1923 Boğazlar Sözleşmesi'yle Boğazların güvenliği için verilmiş kolektif garantiyi işlemez hale getirdiğini belirtmiş, kendi güvenliği, savunması ve egemenlik haklarının korunması bakımından bu statünün değiştirilerek Boğazların silahlandırılmasını istemiştir. İngiltere'nin önderliğinde yapılan diplomatik girişimler sonunda, 22 Haziran 1936'da, İsviçre'nin Montrö şehrinde toplanan taraflar 20 Temmuz 1936'da Montrö Boğazlar Sözleşmesini imzalamıştır (Dinç, 2008). Bu sözleşmeyle, Lozan'ın Boğazların askerden arındırılmasına ilişkin hükümleri iptal edilirken Uluslararası Boğazlar Komisyonu da lağvedilmiştir. Türkiye, Boğazları savunma ve savaşırken yahut savaş tehlikesiyle karşı karşıyayken savaş gemilerinin Boğazlardan geçişini kontrol etme hakkını elde etmiş, böylece, bölgenin güvenliği tümüyle Türkiye'ye bırakılmıştır (Atabey, 2015a; Caşın, 2017; İleri, 2005).

Montrö Konferansı, Türk dış politikasında yeni bir dönemi başlatmıştır. Bu konferansla birlikte, Türk– İngiliz İlişkileri yıllar sonra iş birliğine dönüşmüş, İngiltere, Boğazlardaki Türk çıkarlarının savunmasını yapmış, İtalyan yayılmasına karşı bölge güvenliğinin Türkiyesiz olamayacağı gerçeği ortaya çıkmıştır (Dinç, 2008). Dünyanın en büyük deniz gücüne sahip İngiltere'nin desteğini sağlamak Türkiye açısından önemli bir başarı olmuştur (Atabey, 2015a, s. 29-0). Kendi savaş gemilerinin Akdeniz'e koşulsuz bir şekilde çıkabilmesini ve Boğazları Türkiye'yle birlikte savunmayı isteyen Sovyet Rusya'nın teklifleriye reddedilmiştir. Bu da antlaşma sonrasında Sovyetler Birliği'nin Türkiye'yle ilişkilerinin soğumaya başlamasına yol açmıştır (Atabey, 2015a; Dinç, 2008; Yılmaz ve Yakşı, 2016).

Türkiye-İngiltere arasında Montrö Boğazlar Sözleşmesi'yle başlayan hızlı yakınlaşma, Figen Atabey'in ifadesiyle, 1936 Eylül ayında İngiliz Kralı VIII. Edward'ın İstanbul ziyareti ile iyice gelişmiş ve iki tarafın ilişkilerini olumlu etkilemiştir. Bu kısa ziyaret sırasında, İngiliz Kralı, Atatürk tarafından karşılanmış ve iki devlet başkanı arasında samimi görüşmeler yapılmıştır. Bu ziyaretten bir yıl sonra 1937 yılında Londra'da İngiliz kralının taç giyme törenine katılan Başbakan İsmet İnönü de aynı şekilde İngiliz Hükümeti tarafından samimi kabul görmüştür (2015a, s. 29-0).

1937 yılının yaz aylarında, İtalyan denizaltılarının Akdeniz'deki gemileri batırması Türkiye'yi ve diğer Avrupalı devletleri endişeye düşürmüştür (Atabey, 2015a, s. 30). Bu nedenle, 10 Eylül 1937 tarihinde İngiltere, Fransa, Yugoslavya, Yunanistan, Sovyetler Birliği, Mısır, Bulgaristan ve Türkiye'nin katılımıyla Nyon Konferansı gerçekleştirilmiştir (Uzgel ve Kürkçüoğlu, 2009, s. 273). İtalya ve Almanya'nın katılmayı reddettiği bu toplantı sonucunda, 14 Eylül 1937 tarihinde, denizaltı saldırılarına karşı alınacak tedbirleri içeren bir antlaşma imzalanmıştır. Nyon Konferansı, Türk-İngiliz iş birliğini daha da geliştirmiştir. Türkiye, bu konferansta İngiltere ve Fransa'yla çalışmış, hatta Akdeniz'deki deniz trafiğini güvenlik altına alacak önlemler konusunda İngiltere'yle hareket etmeyi kabul etmiştir. Böylece, Türk-İngiliz yakınlaşması, İkinci Dünya Savaşı'na giden yolda hızla ilerlemeye başlamıştır. Bu antlaşmadan birkaç gün sonra, 17 Eylül 1937 tarihinde Cenevre Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşmayla da deniz üstü savaş gemileri ve uçakların saldırısına karşı alınacak önlemler belirlenmiştir (Atabey, 2015a, s. 30).

1938'de, Türkiye için iki önemli olay yaşanmıştır. Bunlardan ilki, Hatay'ın bağımsızlığına kavuşması olup bu süreçte, İngiltere Türkiye'yi desteklemiştir. Atabey'in verdiği bilgiye göre, Türkiye, Hatay'ın bağımsızlığı için Aralık 1936'da MC nezdinde diplomatik girişimlerde bulunmuştur. Türkiye'nin kararlı tutumu bir süre sonra sonuç vermiş, İngiltere'nin de desteğiyle Türkiye ile Fransa arasında gerçekleştirilen görüşmeler neticesinde Hatay, 1937'de içişlerinde bağımsız, dışişlerinde Suriye'ye bağlı, kendi anayasası olan ayrı bir bölge, 1938 yılında ise bağımsız bir devlet olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle 12 Mayıs 1939 tarihli Türk-İngiliz Ortak Beyannamesi, Hatay sorununun çözümüne ilişkin bir dönüm noktası olmuştur. (Atabey, 2015b, s. 200; Atabey, 2020, s. 2579, 2587). Artık Fransa için Türkiye'yle uzlaşmaktan başka yol kalmamış ve İngiltere'nin de ısrarıyla Fransa, Hatay sorununun Türkiye'nin istediği şekilde çözülmesine razı olmuştur (Atabey, 2015b, s. 200; Atabey, 2020, s. 2579, 2587).

1938'in Türkiye için asıl önemi, Cumhuriyetin kurucusu ve Kurtuluş Savaşı'nın başkomutanı Mustafa Kemal Atatürk'ün hayata gözlerini yumması olmuştur. 19 Kasım 1938 sabahı Atatürk'ün naaşı top arabası üzerinde Dolmabahçe Sarayı'ndan Zafer muhribine yüklenip oradan da Yavuz zırhlısına nakledileceği Sarayburnu'na kadar karadan taşınırken denizde yapılan törene Türk donanma gemilerinin yanı sıra İngiliz savaş gemileri de eşlik etmiştir. Ayrıca, İngiliz kralını ve hükümetini temsil eden iki heyet cenaze merasimine katılmıştır (Atabey, 2012, s. 17; Atabey, 2015a, s. 31; Cansız, 2021, s. 60, 62).

1939 yılına gelindiğinde, büyük bir savaşın kaçınılmaz olduğu hissedilmeye başlanmıştır. Bu yılın 15 Mart günü Almanlar Çekoslovakya'yı, 7 Nisan günü de İtalyanlar Arnavutluk'u işgal etmiştir. İngiltere ve Fransa, Akdeniz'in güvenliği ve Yunanistan'la Türkiye'ye verilecek güvence konularına daha fazla önem vermek durumunda kalmış, 13 Nisan 1939'da tek taraflı bir deklarasyon yayımlayarak bir saldırı durumuna karşı Yunanistan ve Romanya'ya güvence vermişlerdir. Türkiye'ye de bu tür bir güvence vermeyi önermişlerdir. Türkiye, 15 Nisan 1939'da verdiği cevapta, İngiltere'nin garantisini kabul etmekle birlikte, bunun tek taraflı değil, karşılıklı olmasını talep etmiştir. Bir başka deyişle, Türkiye, İngiltere'nin önerdiği yardım hakkında açık taahhütlere sahip olmak istemiştir. Konuyla ilgili görüşmeler sonucunda, Türkiye İngiltere ile 12 Mayıs 1939'da, Fransa ile ise 23 Haziran 1939'da ortak

deklarasyon imzalamıştır. Ardından, 19 Ekim 1939'da Türkiye, İngiltere ve Fransa arasında Üçlü İttifak Antlaşması yapılmıştır. Bu antlaşmada, Türkiye'nin bir Avrupa devletinin saldırısına uğraması halinde İngiltere ve Fransa'nın ona yardım edeceği öngörülmüştür. Görüşmeler sırasında, İngiltere ve Fransa'nın bir Avrupa devletinin saldırısına uğraması durumuna karşı Türkiye'nin de benzer bir garanti vermesi önerilmişse de Türkiye bunu kabul etmediğinden antlaşmada yalnızca Türkiye'nin iyi niyetli tarafsızlık içinde kalacağı öngörülmüştür. İttifak kapsamına Balkanlar bölgesi de dahil edilmiş, İngiltere ve Fransa, Yunanistan ve Romanya'ya verdikleri garantiler sebebiyle savaşa katılırlarsa Türkiye'nin bu devletlere yardımda bulunacağı öngörülmüştür (Atabey, 2014a; Atabey, 2015a; Uzgel ve Kürkçüoğlu, 2009).

Türkiye, söz konusu deklarasyonlarla ve Üçlü İttifak Antlaşması'yla, yaklaşan İkinci Dünya Savaşı politikasını belirlemiş ve anti-revizyonist devletlerle iş birliği içinde olacağını baştan ilan etmiştir. Böylece, iki savaş arasında izlediği denge politikasını ve “tarafsızlık” anlayışını sona erdirmiştir. Bundan sonra, Türk dış politikasının belirleyici kaygısı savaşın dışında kalmak olmuştur (Atabey, 2015a; Sarıçoban, 2020, s. 1760; Uzgel ve Kürkçüoğlu, 2009, s. 277).

İkinci Dünya Savaşı başladığında, Türkiye, savaşla ilgili taahhütlerin yer aldığı Üçlü İttifak Antlaşması'nın bir tarafıdır. Savaşı da İngiltere'nin başını çektiği Müttefik Devletler kazanmıştır. Fakat bu savaş dünya düzenini büyük ölçüde değiştirmiştir. Dünya, Batı ve Doğu bloku olarak iki parçaya ayrılmış, Türkiye savaş başlamadan kısa bir süre önce adım attığı Batı bloğunda kalmayı tercih etmiştir. Batı bloğunda önceki İngiliz nüfuzunun yerini savaşa sonradan katılan ABD almış, daha önce İngilizlerin nüfuz sahibi olduğu Orta Doğu coğrafyasında ABD'nin ağırlığı artmaya, İngiliz sömürgelerinde ise dekolonizasyon süreci yaşanmaya başlamıştır. Bu gelişmeler, İngilizlerin Türkiye'nin konumu üzerinden yaptığı planların geçerliliğini yitirmesine yol açmıştır. Ancak, iki ülke arasındaki siyasi ilişkiler savaşın başında olduğu gibi ittifak şeklinde değilse de Soğuk Savaş döneminde Batı bloğunda yer alma, Birleşmiş Milletler, NATO, CENTO, Avrupa Konseyi gibi kuruluşlara üyelik gibi ortaklıklar üzerinden devam etmiştir.

Yöntem

Araştırma Modeli

Çalışmanın birincil amacı, 1929-1939 arası dönemdeki Türkiye-İngiltere ilişkilerinin Türk basınının gözüyle analiz edilmesidir. Bu nedenle *Cumhuriyet* gazetesi örneklem olarak seçilmiştir. Türk basını ifadesiyle Cumhuriyet rejiminin gayriresmî bir sesi/temsilcisi olarak *Cumhuriyet* gazetesinin İngiltere'yle olan ilişkilere bakış açısı incelenmiştir. İngiltere, incelenen dönemde büyük güç olma statüsünü sürdürmesi ve uluslararası ilişkileri etkileme gücü nedeniyle seçilmiştir. Ayrıca bu dönemde yaşanan Montrö Boğazlar Sözleşmesi ve Hatay'ın ilhakı süreçlerinde Türkiye'nin argümanlarına yakınsak bir görünümde olması bir başka tercih sebebidir.

1929 yılında Büyük Buhranla başlayan ve 1939 yılında İkinci Dünya Savaşı ile devam eden on yıllık süreç, ikili ve küresel ilişkileri yapısal olarak etkileyen bir dönem olması nedeniyle bu çalışmada incelenmiştir. Diğer taraftan, tek bir ülke temelinde değerlendirme yapılması yanlışlık riski yaratabileceğinden, incelenen gazetelerde İngiltere'yle ilgili haberlerin yanı sıra Sovyet Rusya'yla ilgili haberler de aynı kriterler üzerinden değerlendirmeye alınmıştır. Ancak incelenen dönemde Sovyet Rusya'yla ilişkiler Türkiye için önemli olmakla birlikte bu çalışmanın kapsamı dışındadır. Dolayısıyla, Sovyet Rusya'yla ilgili haberlere ilişkin veriler yalnızca İngiltere'yle ilgili verileri karşılaştırmak amacıyla kullanılmıştır.

Çalışma çok aktörlü bir karşılaştırmalı metodolojiden öte, İngiltere özelindeki ikili ilişkilere odaklanmaktadır. Sovyet Rusya veya bir başka ülke ile Türkiye Cumhuriyeti arasındaki ilişkilere Türk basınının kapsamlı bakış açısını incelemek ayrıca bir araştırma konusu olabilecektir. Ancak, çalışmanın lisansüstü tez araştırmasından üretilen yapısı bu çalışmadaki sınırlılığın parçası olarak ortaya konulmaktadır. Bu kapsamda, 1929'dan İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıcına kadar geçen dönemde Türkiye-İngiltere ilişkilerinin *Cumhuriyet* gazetesine nasıl yansıdığı aşağıdaki üç soru üzerinden tespit edilmeye çalışılmıştır:

1. 1929-1939 arasında yayımlanan gazetelerde İngiltere ve Sovyet Rusya'ya yönelik haberlerin görünürlük oranı nedir?
2. 1929-1939 arasında yayımlanan gazete haberlerinde İngiltere ve Sovyet Rusya'ya yönelik nasıl bir tutum benimsenmiştir?

3. 1929-1939 arasında yayınlanan gazete haberlerinde İngiltere'ye ve Sovyet Rusya'ya yönelik benimsenen tutum dönemin Türk dış politikasıyla ne kadar uyumludur?

Bu soruları cevaplamak üzere dört aşamalı bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada, *Cumhuriyet* gazetesinin 1 Ocak 1929 ile 2 Eylül 1939 arası dönemde yayımlanmış olan ve “İstanbul Üniversitesi Gazeteden Tarihe Bakış Projesi” dijital arşivinde bulunan sayılarında İngiltere ve Sovyet Rusya'yla ilgili haberlerin sayısı tespit edilmiştir. Bu amaçla yapılan tarama sırasında, ilgili haberlerde İngiltere ve Sovyet Rusya'nın hangi özellikleriyle çerçevelendiği de belirlenmiştir. Birinci aşamada tespit edilen bu özellikler, ikinci aşamada olumlu, olumsuz ve nötr kategorilerinden birine yerleştirilmiştir. Bu iki aşama eş zamanlı olarak gerçekleştirilmiştir. Üçüncü aşamada, elde edilen olumlu, olumsuz ve nötr kategorilerin sayıları ve yüzdeleri tespit edilerek kodlama sonuçları sayısal verilere dönüştürülmüştür. Dördüncü aşamada ise bu sayısal veriler üzerinden soruları cevaplamaya yönelik değerlendirmeler yapılmıştır. Bu dört aşamada yapılan çalışmalar doğrusal bir şekilde gerçekleştirilmemiş, her adımda önceki adımlarda tespit edilen eksiklik ve/veya hatalar giderilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın Evreni

Araştırmanın evreni, 1929-1939 arası dönemde Türkiye'de yayınlanan bütün gazetelerdir.

Araştırmanın Örnekleme

Bu çalışmada, amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme, araştırmacının araştırma sorusunu ele almak için belirlediği kriterlere uygun bulunduğu örneklemin seçilmesidir (Saumure ve Given, 2008, s. 562). Bu çalışmada, araştırmacı, araştırma sorularının cevaplanabilmesi için örneklemin sahip olması gereken üç kriter belirlemiştir. Bunlar, yayın dili, erişilebilirlik ve devamlılıktır. 1929-1939 arası dönemde yayımlanan *Cumhuriyet* gazetesinin sayıları, yayın dilinin Türkçe olması, “İstanbul Üniversitesi Gazeteden Tarihe Bakış Projesi” dijital arşivinden erişilebilmesi ve dönemi yansıtmak için gereken devamlılığı göstermesi nedeniyle bu kriterleri yerine getirmektedir. Ancak, erişilebilirlik kriteri bulunabilirlik şartı temelinde ve adı geçen dijital arşivde mevcut gazetelerle sınırlandırılmıştır. Bu doğrultuda, arşivde taranmış

olarak görünse de ilk sayfası bulunmayan veya ilk sayfasının belli kısımları arşivde olmayan gazeteler için başka arşivlere başvurulmamıştır.

Araştırma kapsamında, *Cumhuriyet* gazetesinin 1 Ocak 1929 ile 2 Eylül 1939 tarihleri arasında yayımlanan toplam 3603 sayısı incelenmiştir. 1929 yılı, Türkiye’de Latin harfleriyle gazetelerin yayın hayatına başlaması, 2 Eylül 1939 tarihi ise İkinci Dünya Savaşı’nın başlangıç tarihi olarak kabul edilmesi nedeniyle seçilmiştir. Oliver Boyd-Barrett’in ifade ettiği üzere, savaş haberleri genellikle tek taraflıdır ve medya, savaş haberlerini kendi ülkesinin bakış açısıyla ele alır. Bu nedenle de hükümetin ve dış politika seçkinlerinin pozisyonlarını yansıtmaya eğilimindedir (2004, s. 29). Dolayısıyla, savaş döneminde yayınlanan haberlerin diğer dönemlerdeki haberlerle aynı ölçütler üzerinden değerlendirilmesinin doğru olmayacağı düşünülmüştür.

Rıfat N. Bali’nin (2002) verdiği bilgiye göre, araştırmanın kapsadığı dönemin başlangıcından bir önceki yılda, yani 1928’de, ayrıca inceleme dönemi içindeki 1931 ve 1932 yıllarında Türkiye’nin en yüksek tirajlı gazetesi *Cumhuriyet*’tir. Ayrıca, “İstanbul Üniversitesi Gazeteden Tarihe Bakış Projesi” dijital arşivinde 1929-1939 arası dönemdeki bütün yıllarda yayınlanmış sayıları yer alan başka bir gazete bulunmamaktadır. Bu yüzden, araştırma kapsamındaki tarama işlemi *Cumhuriyet* gazetesi üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Gazetelerin en fazla görünürlüğe sahip sayfalarının “gazetenin vitrini” olarak nitelendirilen birinci sayfaları olması nedeniyle, araştırma, gazetelerin ilk sayfalarında yayımlanan haberlerle sınırlandırılmıştır.

Araştırma kapsamında taranan gazetelerin yıllara göre dağılımı Tablo 1’de gösterilmektedir:

Tablo 1. Taranan Gazetelerin Yıllara Göre Dağılımı

Yıl	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	Toplam
Taranan Gazete Sayısı	357	267	345	347	356	349	350	271	359	361	241	3603

Amaçlı örneklem yöntemiyle elde edilen örneklemelerin evreni temsil iddiası yoktur. Dolayısıyla, bu çalışmadaki araştırma sonuçları dönemin bütün gazetelerine genellenebilir sonuçlar ortaya koymamakta, fakat Türkiye-İngiltere ilişkilerine

incelenen dönemin en yüksek tirajlı gazetesinin gözüyle bakma ve bu yolla özgün ve zengin veri elde etme imkânı vermektedir.

Veri Çeşitleme

Doğa bilimlerinden farklı olarak, sosyal bilimlerdeki araştırmalar doğası gereği belli miktarda öznellik içerir. Başka bir ifadeyle, gerçekliğin ancak "bizim onu algıladığımız şekliyle" (Oleinik, 2011, s. 859) saptanabilmesi sosyal bilimlerin doğasından kaynaklanan bir sınırlılıktır. Öznellik problemi, bu araştırmada kullanılan çerçeveleme analizi için de geçerlidir. Zengjun Peng'in ifadesiyle, çerçevelerin tanımlanması ve puanlanması büyük ölçüde araştırmacının metinlerden yaptığı öznel çıkarımlara bağlıdır (2004, s. 65). Peng'in önermesi, bu araştırma kapsamında elde edilen veriler için de geçerlidir. Araştırmacı, nitel araştırmalarda araştırmacının kendisinin bir veri toplama aracı olduğunu ve elde edilen verilerin öznelliğinin kaçınılmazlığını kabul etmekle birlikte, bu verilerden doğan yanlışlık riskini azaltmayı amaçlamıştır. Bu amaçla, araştırma tasarımı veri çeşitleme yöntemi kullanılmış ve incelenen döneme ait gazetelerde İngiltere'yle ilgili haberlerin yanı sıra Sovyet Rusya'yla ilgili haberler de aynı kriterler üzerinden değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Analiz Birimi

Araştırmanın analiz birimi gazete haberleridir. Her haber, başlığı, metni ve görseliyle birlikte tek bir birim olarak kabul edilmiştir. Ortak bir başlık altında farklı kaynaklardan alınmış birden fazla ilgili haberin bulunması halinde, her kaynaktan gelen haber kendi başına ayrı bir haber olarak değerlendirilmiştir.

Verilerin Toplanması

Bu araştırmada, nitel veri toplama yöntemi benimsenmiştir. Nitel araştırma, "gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma" (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 39) türü olarak tanımlanmaktadır. "Nitel araştırma yöntemlerinde, araştırma sonuçlarının güvenilirliğinin artırılması, yanlışlığın azaltılması ve elde edilen kategoriler arasında karşılaştırma yapılabilmesi amacıyla veriler sayılara indirgenebilmekte, basit yüzde hesapları ve sözcük sıklık hesapları yapılabilir" (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 242-3).

Nitel araştırma kavramı, içinde "eylem araştırması", "içerik analizi", "kuram geliştirme" gibi birçok kavramı barındıran şemsiye bir kavramdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 39). Bir doküman inceleme yöntemi olarak çerçeve analizi de nitel bir yaklaşımla kullanılarak ortaya çıktığı ortam hakkında özgün ve tutarlı veriler elde edilebilmesini mümkün kılmaktadır. Çerçeveleme analizinin basit bir tanımı, medyanın olaylar veya kişiler gibi gerçekliği nasıl çerçevelediğini bulmaktır. İletişim perspektifinden, çerçeveleme analizleri medyanın gerçekleri inşa etme arkasındaki ideolojisini incelemek için kullanılır (Nurindra, 2021, s. 337). Çerçeveleme analizi, kitle iletişim araştırmalarında söylem analizi ile içerik analizi arasında bir yere yerleştirilebilir (Neuendorf, 2002).

Çalışma kapsamında, 1929-1939 arası dönemde Türkiye-İngiltere ilişkilerinin Türk basınına nasıl yansıdığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla, incelenen gazetelerden İngiltere'ye yönelik tutumu ilgili haberlerde kullanılan çerçeveler üzerinden sorgulanmıştır. Haber çerçevesi, "bir olayla ya da sorunla ilgili haberi anlamlı hale getirmek için oluşturulan ve haberde nelerin içerilip nelerin dışarıda bırakılacağını belirleyen genel bağlam" (Atabek ve Uztuğ, 1998, s. 100) olarak tanımlanmaktadır. Çerçeveler çoğu kez içsel bir değeriğe sahiptir (de Vreese ve Boomgaarden, 2003, s. 363). Değerlik kavramı, incelenen medya metninin belli bir konu ya da olay hakkında içerdiği olumlu veya olumsuz unsurlar olarak tanımlanabilir. Bu unsurlar üzerinden okura veya izleyiciye belli bir bakış açısı, yani çerçeve sunulur. Değerlik içeren bu çerçeveler "değerlik çerçevesi" olarak ifade edilmektedir. Andreas Schuck ve Claes H. de Vreese'e göre, değerlik çerçeveleri, siyasi konuları ya da durumları olumlu ya da olumsuz terimlerle değerlendirir. Bu çerçeveler, siyasal iletişim çalışmalarında kritik bir öneme sahiptir. Araştırmalar, değerlik çerçevelerinin algı, yargı, değerlendirme ve davranışlar üzerinde önemli etkileri olduğunu ortaya koymuştur (2006, s. 6).

Haberlerde yer alan değerlik çerçeveleri de o haberlerin kitleler tarafından belli bir yönde algılanmasını sağlamaktadır. Bu uygulama, her zaman gazetecilerin bilinçli ve önceden alınmış kararları doğrultusunda gerçekleşmeyebilir. Bir haber konusunun nasıl tanımlandığı ve hangi özelliklerinin ön plana çıkarıldığı okur veya izleyicinin o konuya ilişkin alması gereken tutumu gösterir. Bu varsayım temelinde, bu çalışmadaki çerçeveleme analizinde, öncelikle incelenen gazete haberlerinde İngiltere ve Sovyet Rusya'nın hangi özellikleriyle tanımlandığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Bunun

ardından, tespit edilen çerçeveler içerdikleri değeriğe bağılı olarak olumlu, olumsuz ve nötr kategorilerinden birine yerleştirilmiştir.

Haber çerçevelerinin tespiti için Claes H. de Vreese (2005) tümevarım ve tümdengelim olmak üzere iki yol belirlemiştir. Tümevarım yaklaşımında, haberler önceden tanımlanmış haber çerçeveleri olmadan analiz edilmekte ve çerçeveler analiz sırasında, materyale bağılı olarak ortaya çıkmaktadır. Tümdengelim yaklaşımında ise çerçeveler araştırma öncesinde tanımlanmakta ve işlemselleştirilerek ölçülebilir hale getirilmektedir (s. 53). Bu çalışmada, tümevarım yaklaşımı benimsenmiştir. Bu doğrultuda, *Cumhuriyet* gazetesinin 1 Ocak 1929 ile 2 Eylül 1939 yılları arasında yayımlanan ve "İstanbul Üniversitesi Gazeteden Tarihe Bakış Projesi" dijital arşivinde mevcut olan 3603 sayısında yer alan haberler İngiltere ve Sovyet Rusya'nın hangi özelliklerinin ön plana çıkarıldığını tespit etmek amacıyla önce açık kodlamaya tabi tutulmuştur. Kodlama, "veriler arasında yer alan anlamlı bölümlere (bir sözcük, cümle paragraf gibi) isim verilmesi sürecidir" (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 227). Açık kodlama sonucunda tespit edilen veriler, içerdikleri değeriğe bağılı olarak olumlu, olumsuz ve nötr kategorilerinden birine yerleştirilmiş ve bu kategorilere giren haber sayısı (n) ve yüzdeleri (%) hesaplanmıştır.

Araştırma, sistematik olarak yapılmış, dolayısıyla, araştırmanın örneklem seçiminden analiz aşamasına kadar bütün aşamaları açık ve tanımlanmış kurallara göre yürütülmüştür. Bu doğrultuda, kodlama için aşağıda sıralanan kurallar benimsenmiş ve bu kurallar taranan bütün gazetelere aynı şekilde uygulanmıştır:

- a. Gazetelerin yalnızca birinci sayfasında İngiltere veya Sovyet Rusya'dan bahsedilen haberler dikkate alınmıştır. Bu iki ülkenin birinden bahseden haberlerin sonraki sayfalardaki devam kısımları da incelenmiştir. Ancak, birinci sayfada İngiltere veya Sovyet Rusya'dan bahsetmeyen haberlerin sonraki sayfalardaki devam kısımları dikkate alınmamıştır.
- b. Tarama işlemi, önce gözle tarama, ardından belli anahtar sözcükleri bilgisayardan aratma şeklinde gerçekleştirilmiştir. Ancak, yararlanılan dijital arşivdeki gazete sayfalarının çözünürlüğünün sınırlı olması bilgisayardan aratmanın kesin sonuç verme ihtimalini azaltmıştır.

- c. Haberin kaynağının İngiltere veya Sovyet Rusya'yla bağlantılı olduğu, fakat haber metninde bu iki ülkeden bahsedilmeyen (örneğin bir İngiliz veya Sovyet haber ajansından alındığı belirtilen, fakat bu iki ülkenin herhangi birinden bahsetmeyen) haberler kodlamaya dâhil edilmemiştir. Haber kaynağının haberlerde kullanılan çerçeveleri etkilediği kabul edilmekle birlikte, incelenen dönemdeki haber kaynaklarının ağırlıklı olarak İngiltere'ye ait olması örnekleme sınırlandırmak amacıyla böyle bir kısıtlama getirilmesini gerektirmiştir.
- d. İngiliz lirası kıymetindeki artışın bildirildiği veya İngiliz parasının bir para miktarının birimi olarak kullanıldığı haberler genel olarak dönemin para sistemiyle ilgili olduğu için değerlendirmeye alınmamıştır.
- e. Birinci sayfada yer alan ilanlar veya kurgusal metin duyuruları dikkate alınmamıştır.
- f. Bir ülke yetkilisinin açıklaması o ülkenin açıklaması olarak kabul edilmiştir.
- g. Başlığında veya içeriğinde incelenen ülkeyle dostluk ilişkisini düşündüren "dost", "dostumuz", "dostluk" gibi kelimeler yer alan haberler haber konusu farklı olsa bile olumlu kategorisine dâhil edilmiş ve “dost ülke” çerçevesinde değerlendirilmiştir.
- h. Olumlu ve nötr veya olumsuz ve nötr çerçevelerin aynı anda bulunduğu haberlerde, nötr çerçeveler habere ilişkin genel bilgiler olarak kabul edilmiş ve yalnızca haberdeki olumlu veya olumsuz çerçeve dikkate alınmıştır. Bir haberde ilgili ülke hakkında hem olumlu hem olumsuz unsurların bulunması halinde, o haber nötr çerçeve kategorisine yerleştirilmiştir. Aynı şekilde, olumlu ve olumsuz çerçevelerden hangisine dâhil edileceği konusunda kararsız kalan haberler için nötr kategorisi tercih edilmiştir. Dolayısıyla, nötr kategorisi, olumlu veya olumsuz çerçevenin bulunmadığı, her ikisinin birden bulunduğu ve kararsız kalan durumları içermiştir.
- i. Her haber için olumlu, olumsuz veya nötr çerçeveden yalnızca biri kodlanmıştır. Dolayısıyla, olumlu, olumsuz ve nötr çerçeve sayılarının toplamı araştırma kapsamında incelenen haber sayısına eşittir.

Yukarıda sıralanan kurallara uygun olarak yapılan açık kodlama sonucunda, gazetelerde İngiltere ve Sovyet Rusya'nın hangi özellikleriyle tanımlandığına ilişkin veriler elde edilmiştir. Bu veriler, içerdikleri değeriğe bağlı olarak olumlu, olumsuz ve nötr kategorilerinden birine yerleştirilmiştir. Daha sonra, verilerin sayısallaştırılarak ölçülebilir hale getirilmesi amacıyla, bu kategorilere Lulu Rodriguez ve Suman Lee'nin (2016) çalışmasında kullanılan puanlama sistemi uygulanmıştır:

Olumlu çerçeve = +1

Olumsuz çerçeve = -1

Nötr çerçeve = 0

Yukarıdaki puanların uygulanması sonucunda elde edilen sonuç bu çalışmada "baskın değeriğe puanı" olarak adlandırılmıştır. Baskın değeriğe puanı, bir yıl içinde ilgili ülke hakkında yayımlanan haberlerde yer alan olumlu ve olumsuz değeriğe puanları arasındaki fark olarak ifade edilebilir. Baskın değeriğe puanlarının tespiti, iki ülkenin incelenen süre içinde aldıkları puanların yıllık bazda ve on yıllık süre boyunca karşılaştırmalı olarak değeriğendirilebilmesine yardımcı olmuştur.

Çalışma kapsamında, olumlu, olumsuz ve nötr kategorileri, sınırlandırıcı olmaması kaydıyla, genel olarak aşağıdaki şekilde tanımlanmıştır:

Olumlu tutum: İlgili ülkeyi iyi, olumlu gösteren, olumlu yönlerine işaret eden ve/veya öven haberler olarak kabul edilmiştir. Bir konuda Türkiye'yle ortak tutum alınması, Türkiye'yle ilgili ülke arasındaki doğrudan ziyaretler, doğrudan görüşmeler, ticari ilişkiler, kredi ilişkileri gibi gelişmelerin ülkeler arasındaki ilişkilerin olumlu seyrine işaret ettiği varsayılarak bu tür ilişkilerle ilgili haberler olumlu kategorisine dâhil edilmiştir. Ancak, bu tür ilişkileri gösteren haberlerde ilişkilerin normal seyrine dâhilinde sayılabilecek pürüzlerin ötesine geçebilecek nitelikte olumsuz bir durumun gözleğendiği durumlarda ilgili haber olumsuz çerçeve olarak kodlanmıştır.

Olumsuz tutum: İlgili ülke hakkında kötü ve başarısız gibi olumsuz bir düşünce yaratabilecek veya eleştirel, suçlayıcı, şüphe yaraticı, küçük düşürücü, müstehzi ifadeler kullanılan ya da bu yönde çağrışım yapan haberler olarak kabul edilmiştir.

Nötr tutum: Nötr tutum, ilgili ülke hakkında olumlu veya olumsuz herhangi bir yargıda bulunmayan, sadece olay ve olgulara yer veren haberler olarak kabul edilmiştir.

Ayrıca, olumlu ya da olumsuz bir tutum alındığına ilişkin net bir ayrım yapılamayan veya hem olumlu hem de olumsuz tutum öğeleri barındıran haberler de nötr kategorisine dâhil edilmiştir.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada elde edilen veriler, Matthew B. Miles ve A. Michael Huberman (1994) tarafından önerilen analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Miles ve Huberman, veri analiz sürecini üç bölümde incelemektedir: "Verilerin işlenmesi", "verilerin görsel hale getirilmesi" ve "sonuç çıkarma ve doğrulama". Verilerin işlenmesi aşamasında, araştırmacı, önce verileri inceler ve kodlar. Verileri kodlarken araştırma problemine göre önemli olan kavramları ve temaları kullanır. Bu şekilde, veriler özetlenmiş ve önemli veriler seçilmiş olur. Daha sade ve araştırma problemiyle uyumlu kılınan veri kümesi ikinci aşamada çeşitli grafik, tablo ve şekiller yoluyla görselleştirilir. Verilerin görselleştirilmesi, gerek ortaya çıkan kavram ve temaların birbiriyle ilişkilerinin belirginleştirilmesi, gerekse bu kavram, tema ve ilişkilerden yola çıkarak bazı sonuçlara ulaşılması açısından önemlidir. Son aşamada ise, ortaya çıkan kavram, tema ve ilişkiler yorumlanır, karşılaştırılır ve doğrulanır. Bu şekilde, araştırma sonuçlarının anlamlandırılması ve geçerliliğinin sağlanması mümkün olmaktadır (1994, s. 10-11).

Yukarıda verilen bilgiler doğrultusunda, incelenen gazetelerde İngiltere ve Sovyet Rusya'yla ilgili haberlere uygulanan çerçeveleme yöntemiyle elde edilen veriler içerdikleri olumlu, olumsuz ve nötr çerçeveler üzerinden sayısallaştırılmıştır. Sayısallaştırma sonucunda ölçülebilir hale getirilen veriler MS-Excel programlarından yararlanılarak görselleştirilmiş ve ardından yorumlanmıştır.

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde, kodlama sonucunda elde edilen verilerin analiz sonuçlarına yer verilmiş ve araştırma soruları bu sonuçlar temelinde cevaplanmaya çalışılmıştır.

A.S.1: 1929-1939 arasında yayımlanan gazetelerde İngiltere ve Sovyet Rusya'ya yönelik haberlerin görünürlük oranı nedir?

Bir gazetenin bir politik aktöre ilişkin tutumunun değerlendirilmesi kullanılan çerçevelerin yanı sıra görünürlük oranının da tespit edilmesini gerektirmektedir. Bu doğrultuda, İngiltere ve Sovyet Rusya'nın görünürlük oranını belirlemek amacıyla,

taranan 3603 gazetede bu ülkelerle ilgili haberlerin hangi sıklıkla yer aldığı tespit edilmiştir. Yapılan sayım sonucunda, söz konusu gazetelerde, İngiltere'yle ilgili 2770 ve Sovyet Rusya'yla ilgili 1429 haberin yer aldığı tespit edilmiştir. Bu haberlerin yıllara göre dağılımı Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. 1929-1939 Arasında *Cumhuriyet* Gazetesinde Yayımlanan İngiltere ve Rusya'yla İlgili Haber Sayısının Yıllara Göre Dağılımı

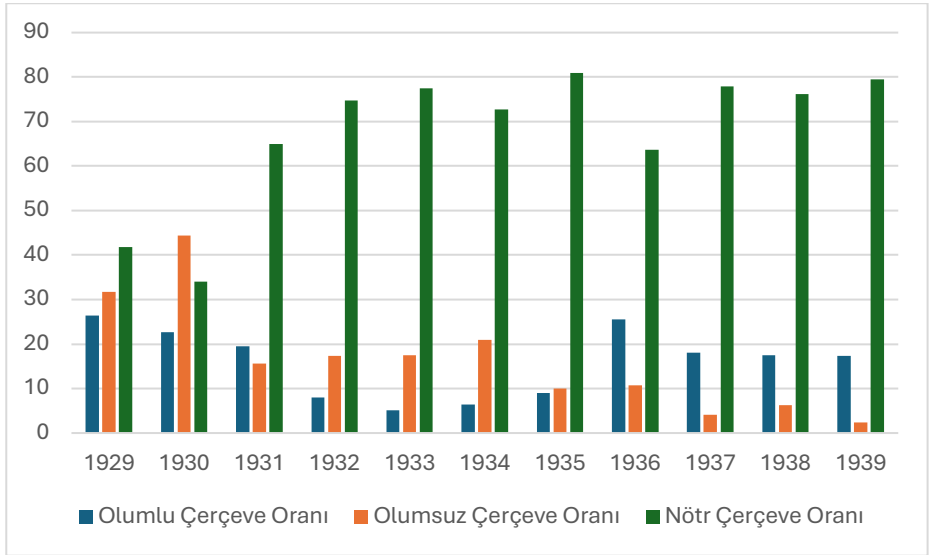
Yıl	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	Toplam
Haber sayısı (İngiltere) (n)	129	45	77	75	155	172	441	418	420	492	346	2770
Haber sayısı (S. Rusya) (n)	77	31	71	124	177	151	189	213	152	112	132	1429

Tablo 2'de görüldüğü üzere, incelenen 3603 gazetenin toplamında İngiltere'yle ilgili haberlerin sayısı Sovyet Rusya'yla ilgili haberlerin sayısından daha yüksektir. Yıl bazında bakıldığında, 1932 ve 1933 yılları dışında kalan dokuz yılın tümünde İngiltere hakkında verilen haberlerin sayısı Sovyet Rusya'dan daha fazladır. Gazetede bir ülkeyle ilgili haber sayısının fazlalığı o ülkenin Türkiye için önemini göstermektedir. İngiltere'nin incelenen dönemde dünyanın en güçlü emperyal ülkesi olmasının, dolayısıyla uluslararası ilişkilerde belirleyici bir gücünün bulunmasının gazetenin dış politika haberlerinde İngiltere'den sıklıkla bahsedilmesine yol açtığı düşünülmektedir. Ancak yine de aynı ülkeye ilişkin yayımlanan haber sayısında dönem içinde kaydedilen değişim gazetenin o ülkeye ilişkin tutumu açısından anlamlıdır. Özellikle 1933'ten itibaren İngiltere'ye ilişkin haber sayısı artmaya başlamıştır. 1935, 1936, 1937, 1938 ve 1939 yıllarında İngiltere'ye ilişkin haber sayısı ortalaması günde biri aşmıştır. 1935 haricinde bu yıllar aynı zamanda gazetede İngiltere'ye ilişkin olumlu çerçeve sayısının ani bir yükseliş yaptığı yıllardır. 1935, Türkiye-İngiltere yakınlaşmasının başladığı fakat doğrudan ilişkilerin henüz gelişmediği bir yıldır. Bu yılda Akdeniz ülkeleri için İtalya tehlikesi arttığından Türkiye, MC'nin Nisan ve Eylül aylarındaki toplantılarında Boğazların tahkimi talebini dile getirmiş fakat İngiltere'den olumlu bir cevap alamamıştır. Aynı yılın Ekim ayında İtalya Habeşistan'a saldırmıştır. MC'nin bunun hemen ertesinde, Kasım ayında yapılan toplantısında, Türkiye'nin Boğazlar tezi lehinde bir hava oluşmuştur. İngilizlerin MC'deki etki gücü, Türk kamuoyunda bu örgütle ilgili gelişmelerin doğrudan İngiltere'yle ilişkilendirilerek algılanması sonucu yaratmış

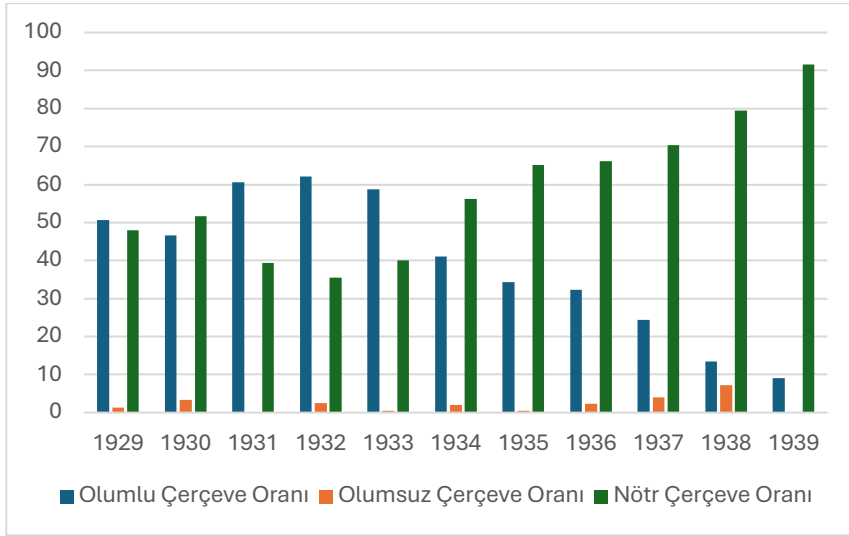
olabilir. Nitekim, Türkiye'nin Boğazlar tezinin Montrö Boğazlar Sözleşmesi'yle hayata geçirildiği bir sonraki yılda Türkiye-İngiltere yakınlaşması hız kazanmıştır.

A.S.2: 1929-1939 arasında yayımlanan gazete haberlerinde İngiltere ve Sovyet Rusya'ya yönelik nasıl bir tutum benimsenmiştir?

İkinci araştırma sorusuna cevap vermek üzere, incelenen haberlerde tespit edilen olumlu, olumsuz ve nötr değerlik çerçeveleri sayısallaştırılmıştır. İncelenen gazetelerde, İngiltere ve Sovyet Rusya'yla ilgili haberlerin ve bu haberlerde yer alan olumlu, olumsuz ve nötr çerçevelerin yıllara göre dağılımı Şekil 1, Şekil 2 ve Tablo 3'te gösterilmiştir.

Şekil 1. 1929-1939 Arasında Cumhuriyet Gazetesinde Yayımlanan İngiltere'yle İlgili Haberlerde Yer Alan Olumlu, Olumsuz ve Nötr Çerçeve Oranlarının Yıllara Göre Dağılımı (%)

Şekil 2. 1929-1939 arasında *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlanan Sovyet Rusya'yla ilgili haberlerde yer alan olumlu, olumsuz ve nötr çerçeve oranlarının yıllara göre dağılımı (%)

Tablo 3. 1929-1939 Yılları Arasında *Cumhuriyet* Gazetesinde Yayımlanan Sovyet Rusya'yla İlgili Haberlerde Yer Alan Olumlu, Olumsuz ve Nötr Çerçeve Sayı ve Oranlarının Yıllara Göre Dağılımı

Yıl	Taranan Gazete Sayısı (n)	S. Rusya'yla İlgili Haber Sayısı (n)	Olumlu Çerçeve		Olumsuz Çerçeve		Nötr Çerçeve	
			Sayısı (n)	Oranı (%)	Sayısı (n)	Oranı (%)	Sayısı (n)	Oranı (%)
1929	357	77	39	50,65	1	1,30	37	48,05
1930	267	31	14	46,67	1	3,33	16	51,61
1931	345	71	43	60,56	0	0,00	28	39,43
1932	347	124	77	62,10	3	2,42	44	35,48
1933	356	177	104	58,76	1	0,56	71	40,11
1934	349	151	62	41,06	3	1,99	85	56,29
1935	350	189	65	34,39	1	0,53	123	65,08
1936	271	213	69	32,39	5	2,35	141	66,19
1937	359	152	37	24,34	6	3,95	107	70,39
1938	361	112	15	13,39	8	7,14	89	79,46
1939	241	132	12	9,09	0	0,00	121	91,67
Toplam	3603	1429	537	37,57	29	2,02	862	60,32

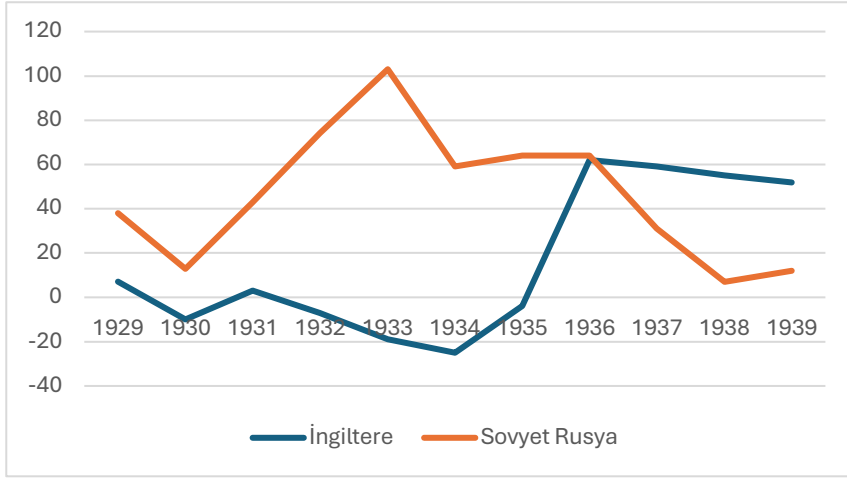
Analizin bu aşamasında, yayımlanan haberlerde ilgili ülkelere yönelik baskın değerlik puanlarının tespiti amacıyla, olumlu, olumsuz ve nötr çerçevelere aşağıdaki puanlar uygulanmıştır:

Olumlu çerçeve = +1

Olumsuz çerçeve = -1

Nötr çerçeve = 0

Bu puanlama sonucunda, incelenen gazetelerde İngiltere ve Sovyet Rusya'ya ilişkin haberlerde tespit edilen baskın değerlik puanlarının yıllara göre dağılımı Şekil 3'te gösterilmiştir.

Şekil 3. 1929-1939 arasında *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlanan haberlerde İngiltere ve Sovyet Rusya'yla ilgili baskın değerlik puanlarının yıllara göre dağılımı (n)

Şekil 3'te görüldüğü üzere, incelenen gazetelerde 1936'ya kadar İngiltere'ye yönelik baskın değerlik puanı ağırlıklı olarak negatiftir. 1936 yılından önceki yedi yılın beşinde olumsuz çerçeveler ağırlıklı olmuş, ikisinde (1929 ve 1931) ise baskın değerlik puanı küçük bir farkla (sırasıyla, +7 ve +3) pozitif olarak bulunmuştur. 1936'yla birlikte, İngiltere'ye yönelik baskın değerlik puanı pozitif dönmüştür. Yine aynı yıl, olumlu çerçeve sayısı büyük bir artış göstermiş, bunun sonucunda, baskın değerlik puanı bir önceki yıl -4 iken bu yıl +62'ye yükselmiştir. 1936'dan sonraki üç yıl boyunca da İngiltere'ye ilişkin baskın değerlik puanı pozitif olmaya ve yüksek bir seyir izlemeye devam etmiştir.

Yine Şekil 3'te, Sovyet Rusya'ya ilişkin baskın değerlik puanının incelenen on bir yılın hiçbirinde negatif olmadığı, her zaman pozitif bir seyir izlediği görülmektedir. Bu ülkeye ilişkin olumsuz çerçeve oranı ise incelenen dönem boyunca oldukça düşük kalmış, ulaştığı en yüksek değer 1938'de yüzde 7,14 olarak kaydedilmiştir. Dahası,

İngiltere'den farklı olarak bu ülkeye ilişkin olumsuz çerçeve içeren haber sayısının sıfır olduğu yıllar (1931 ve 1939) olmuştur.

A.S.3: 1929-1939 arasında yayınlanan gazete haberlerinde İngiltere'ye ve Sovyet Rusya'ya yönelik benimsenen tutum dönemin Türk dış politikasıyla ne kadar uyumludur?

Bu soruya cevap vermek için, incelenen gazetelerde İngiltere ve Sovyet Rusya'nın görünürlüğü, bu ülkelerle ilgili haberlerdeki olumlu, olumsuz ve nötr çerçeveler, İstanbul'un 16 Mart işgal ve 6 Ekim kurtuluş yıldönümlerinin gazetede işlenme şekli ve haberlerde beslenen tutumun Türk dış politikasıyla uyumu incelenen dönemdeki her yıl için ayrı ayrı olmak üzere değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

- a. 1929 yılında, Türkiye'nin İngiltere'yle ilişkileri mesafeli, Sovyet Rusya'yla ise yakın bir seyrizlemiştir. İncelenen on bir yıllık dönemin genel seyrine uygun olarak bu yıl da İngiltere'nin görünürlüğü Sovyet Rusya'dan daha fazladır. Gazetenin bu yıl içinde İngiltere'ye yönelik tutumu ağırlıklı olarak olumsuz, Sovyet Rusya'ya yönelik tutumu ise olumlu olmuştur. Gazetenin İstanbul'un işgaliyle ilgili haberlerinde işgalciler için "düşman", "kafir" gibi ifadeler kullanılmış ve işgalcilerin İngilizler olduğu açıkça belirtilmiştir. Bu bulgular, 1929 yılında, Türkiye'nin İngiltere ve Sovyet Rusya'yla ilişkileriyle aynı yılın *Cumhuriyet* gazetesinde bu ülkelerle ilgili haberlerde benimsenen tutumun uyumlu olduğunu göstermiştir.
- b. 1930 yılında, Türkiye'nin İngiltere'yle mesafeli, Sovyet Rusya'yla yakın ilişkileri devam etmiştir. Bu yıl da İngiltere'yle ilgili haber sayısı Sovyet Rusya'yla ilgili haber sayısından yüksektir. Gazetenin bu yıl içinde İngiltere'ye yönelik tutumu ağırlıklı olarak olumsuz, Sovyet Rusya'ya yönelik tutumu ise olumlu olmuştur. Bu yıl içinde Ağrı'da çıkan Kürt isyanlarında kışkırtıcının İran, İran'ın arkasındaki gücün ise İngiltere olduğu karikatürlerde kullanılan sembollerle ortaya konulmuştur. Gazetenin İstanbul'un işgaliyle ilgili haberinde işgalcilerin İngilizler olduğu açıkça belirtilmiştir. Bu bulgular, 1930 yılında Türkiye'nin İngiltere ve Sovyet Rusya'yla ilişkileriyle aynı yılın *Cumhuriyet* gazetesinde bu ülkelerle ilgili haberlerde benimsenen tutumun uyumlu olduğunu göstermiştir.

- c. 1931 yılında, Türkiye'nin İngiltere'yle ilişkileri ilk canlanma belirtilerine rağmen mesafeli olmaya devam etmiş, Sovyet Rusya'yla ilişkiler ise yakın seyrini sürdürmüştür. Bu yıl da İngiltere'yle ilgili haber sayısı Sovyet Rusya'yla ilgili haber sayısından yüksektir. Gazetenin bu yılki sayılarında İngiltere'ye yönelik haberlerdeki olumsuz tutumu kısmen yumuşamış, Sovyet Rusya'ya yönelik olumlu tutumuysa artarak devam etmiştir. İstanbul'un işgal yıldönümünde yas, kurtuluş yıldönümünde bayram haberlerine yer verilmiş, işgalciler olumsuz terimlerle nitelendirilmişse de işgalcilerin kimler olduğundan bahsedilmemiştir. Bu bulgular, 1931 yılında Türkiye'nin İngiltere ve Sovyet Rusya'yla ilişkileriyle aynı yılın *Cumhuriyet* gazetesinde bu ülkelerle ilgili haberlerde benimsenen tutumun uyumlu olduğunu göstermiştir.
- d. 1932 yılında, Türkiye, MC'ye girerek Batılı ülkelerle ilişkilerinde önemli bir adım atmış olmasına rağmen, İngiltere'yle ilişkileri hâlâ mesafelidir. Sovyet Rusya'yla ise daha da yakınlaşmıştır. İncelenen dönemde İngiltere'ye ilişkin haber sayısının Sovyet Rusya'dan daha düşük olduğu iki yıldan biri bu yıldır. Dolayısıyla, 1932 yılında Türkiye MC'ye girmiş olmasına rağmen, İngiltere'nin gazetedeki görünürlüğü artmamış, oysa Sovyet Rusya'yla ilişkilerindeki yakınlaşma gazetede bu ülkeyle ilgili haber sayısına da yansımıştır. Ayrıca, bir önceki yılda olduğu gibi, bu yıl da *Cumhuriyet* gazetesinin İngiltere'ye yönelik tutumu ağırlıklı olarak olumsuz olmuş, Sovyet Rusya'ya yönelik olumlu tutumuysa katlanarak artmıştır. İstanbul'un işgal yıldönümünde yas, kurtuluş yıldönümünde bayram haberlerine yer verilmiş, işgalciler olumsuz terimlerle nitelendirilmişse de işgalcilerin kimler olduğundan bahsedilmemiştir. Bu yıl Türkiye'nin İngiltere ve Sovyet Rusya'yla ilişkileriyle aynı yılın *Cumhuriyet* gazetesinde bu ülkelerle ilgili haberlerde benimsenen tutumun uyumlu olduğu tespit edilmiştir. Zira, Türkiye MC'ye girmiş olmasına rağmen, İngiltere'yle ilişkilerinde önemli bir yakınlaşma gerçekleşmemiş, oysa Sovyet Rusya Türkiye'nin o dönemdeki ekonomisi için kritik öneme sahip finansal ve sınai destekte bulunmuştur.
- e. 1933 yılında, Türkiye'nin İngiltere'yle ilişkileri mesafeli, Sovyet Rusya'yla ise oldukça yakın ve canlı bir seyir izlemiştir. İncelenen dönemde İngiltere'ye ilişkin haber sayısının Sovyet Rusya'dan daha düşük olduğu iki yıldan biri bu yıldır. Gazetenin bu yıl içinde İngiltere'ye yönelik tutumu ağırlıklı olarak olumsuz,

Sovyet Rusya'ya yönelik tutumuyse olumlu olmuştur. İstanbul'un işgal yıldönümünde yas, kurtuluş yıldönümünde bayram haberlerine yer verilmiş, işgalciler olumsuz terimlerle nitelendirilmişse de işgalcilerin kimler olduğundan bahsedilmemiştir. Ancak, işgalciler için kullanılan "haki üniformalı sarışın gençler" ve "Ganj nehri sahillerinden gelen irin suratlı Gürkalar" ifadelerindeki "sarışın gençler" ifadesinin İngiliz askerlerine, "Ganj nehri sahillerinden gelen irin suratlı Gürkalar" ifadesinin ise İngilizlerin hizmetindeki Hint askerlere işaret ettiği düşünülmüştür. Bu bulgular, 1933 yılında Türkiye'nin İngiltere ve Sovyet Rusya'yla ilişkileriyle aynı yılın *Cumhuriyet* gazetesinde bu ülkelerle ilgili haberlerde benimsenen tutumun uyumlu olduğunu göstermiştir.

- f. 1934 yılında, Türkiye'nin İngiltere'yle ilişkilerinin yakınlaşma, Sovyet Rusya'yla ilişkilerinin ise soğuma sürecindeki ilk adımlar atılmıştır. Bu yıl da İngiltere'yle ilgili haber sayısı Sovyet Rusya'yla ilgili haber sayısından yüksektir. Gazetenin bu yıl yayımlanan haberlerinde, İngiltere'ye yönelik olumsuz bir yaklaşım ağırlıklı olmuş, Sovyet Rusya'ya yönelik tutum ise bir önceki yıl kadar güçlü olmasa da olumlu bir yönelim göstermeye devam etmiştir. İstanbul'un işgal yıldönümünde yas, kurtuluş yıldönümünde bayram haberlerine yer verilmiş, işgalciler olumsuz terimlerle nitelendirilmişse de işgalcilerin kimler olduğundan bahsedilmemiştir. 1934 yılında *Cumhuriyet* gazetesinde Sovyet Rusya ve İngiltere'yle ilgili haberlerde benimsenen tutum aynı yıldaki Türkiye'nin Sovyet Rusya'yla ilişkileriyle uyumlu, ancak Türkiye-İngiltere ilişkileriyle uyumsuz bir seyir göstermiştir. Türkiye, 1934 yılında, doğrudan Atatürk'ün talebiyle İngiltere'yle yakınlaşma politikası izlediği halde, *Cumhuriyet* gazetesinde, İngiltere'yle ilgili haberlerde yer alan çerçeveler bu yakınlaşma isteğiyle uyumlu değildir. Bu uyumsuzluğun nedenini tam olarak belirlemek güç olmakla birlikte, *Cumhuriyet* gazetesinin bu yıl “devletin genel siyasetine aykırı yayın yapmak” iddiasıyla 28 Ekim-6 Kasım 1934 tarihleri arasında kapatıldığını belirtmek gerekir (Coşkun, 2003, s. 22). Ancak, gazetenin İngiltere'yle ilgili haberlerde aldığı tutumla dönemin Türk dış politikası arasındaki uyumsuzluğun kapatma kararında herhangi bir etkisi olup olmadığı bilinmemektedir.

- g. Türkiye'yle İngiltere'nin birkaç yıldır başlamış olan yakınlaşma süreci 1935 yılında tedricen de olsa devam etmiştir. Türkiye-Sovyet Rusya'yla ilişkilerinde ise önceki

dostluk ilişkilerine zarar verecek herhangi bir gelişme henüz gerçekleşmemiştir. Bu yıl İngiltere'ye yönelik haber sayısı, hem bu ülkeyle ilgili önceki yıldaki haber sayısından hem de bu yıldaki Sovyet Rusya'yla ilgili haber sayısından yaklaşık iki kat fazladır. Başka bir ifadeyle, 1935 yılında, İngiltere'nin gazetedeği görünürlüğü büyük bir artış göstermiştir. Gazetenin bu yıl içinde İngiltere'ye yönelik tutumu baskın değerlik puanı -25 olan bir önceki yıla göre daha ılımlı hale gelmiştir. Fakat hâlâ gazetede İngiltere'ye yönelik olumlu bir tutum benimsendiği söylenemez. Sovyet Rusya'ya ilişkin haberlerdeki tutum ise olumlu seyrini sürdürmüştür. Araştırma örnekleminin yer aldığı "İstanbul Üniversitesi Gazeteden Tarihe Bakış Projesi" dijital arşivinde 1935 Mart ayına ait *Cumhuriyet* gazeteleri bulunmamaktadır. İstanbul'un kurtuluşuyla ilgili bayram haberlerinde ise işgalciler olumsuz terimlerle nitelendirilmişse de işgalcilerin kimler olduğundan bahsedilmemiştir. Bu bulgular, 1935 yılında Türkiye'nin Sovyet Rusya'yla ilişkileriyle aynı yılın *Cumhuriyet* gazetesinde bu ülkelerle ilgili haberlerde benimsenen tutumun uyumlu olduğunu göstermektedir. Ancak, Türkiye'nin İngiltere'yle yakınlaşma politikasının bu yılki gazete haberlerine hala tam olarak yansımadağı söylenebilir.

- h. 1936 yılında, İngiltere'nin MC'de Türkiye'ye verdiği destek sonucunda Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin imzalanmasının etkisiyle Türkiye-İngiltere yakınlaşması somut bir evreye girmiştir. Yine bu yıldan itibaren, Türkiye'nin bütün çabalarına rağmen Sovyet Rusya Türkiye'den uzaklaşmaya başlamıştır. 1936 yılında *Cumhuriyet* gazetesinin hem İngiltere hem de Sovyet Rusya'ya karşı tutumu olumludur. Baskın değerlik puanı açısından iki ülkenin birbirine en yakın olduğu yıl da yine 1936 olup iki ülke arasında Sovyet Rusya lehine +2 puanlık küçük bir fark tespit edilmiştir. Araştırma örnekleminin yer aldığı "İstanbul Üniversitesi Gazeteden Tarihe Bakış Projesi" dijital arşivinde *Cumhuriyet* gazetesinin 1936 Mart ayına ait sayıları bulunmamaktadır. İstanbul'un kurtuluşuyla ilgili bayram haberlerinde ise işgalciler olumsuz terimlerle nitelendirilmişse de işgalcilerin kimler olduğundan bahsedilmemiştir. Bu bulgular, 1936 yılında Türkiye'nin İngiltere ve Sovyet Rusya'yla ilişkileriyle aynı yılın *Cumhuriyet* gazetesinde bu ülkelerle ilgili haberlerde benimsenen tutumun uyumlu olduğunu göstermiştir.

- i. 1937 yılında, Türkiye-İngiltere yakınlaşması artarken Sovyet Rusya'yla soğuma süreci başlamıştır. Bu yıl içinde İngiltere'nin gazetedeki görünürlüğü bir önceki yıla göre küçük bir miktar da olsa artmış, Sovyet Rusya'nın görünürlüğü ise önemli ölçüde azalmıştır. Gazetenin bu yıldaki sayılarında Sovyet Rusya'ya ilişkin haberlerde kullanılan olumlu çerçeve oranı İngiltere'yle ilgili olumlu çerçeve oranından hâlâ fazladır. İstanbul'un işgal yıldönümünde yas, kurtuluş yıldönümünde ise bayram haberlerine yer verilmiş ve işgalciler olumsuz terimlerle nitelendirilmiş, işgalcilerin "İtilaf orduları" oldukları belirtilmiş, özel olarak İngiltere'den bahsedilmemiştir. Bu bulgular, 1937 yılında Türkiye'nin Sovyet Rusya'yla ilişkileriyle aynı yılın *Cumhuriyet* gazetesinde bu ülkelerle ilgili haberlerde benimsenen tutumun uyumlu olduğunu göstermektedir.
- j. 1938 yılında, Türkiye-İngiltere yakınlaşması devam etmiş, Sovyet Rusya-Türkiye ilişkileri ise mesafeli seyrini korumuştur. Bu yıl içinde yayımlanan *Cumhuriyet* gazetelerinde İngiltere'nin görünürlüğü incelenen dönemdeki en yüksek seviyesine ulaşmış, Sovyet Rusya'nın görünürlüğü ise dönem ortalamasının altında kalacak kadar azalmıştır. Gazete haberlerinde İngiltere'ye yönelik olumlu tutum da yüksek seyrini sürdürmüş, Sovyet Rusya'ya yönelik tutum ise olumsuzla dönmemiş olmakla birlikte incelenen dönemde bu ülkeye yönelik en düşük pozitif baskın değerlik puanı kaydedilmiştir. İstanbul'un işgal yıldönümünde yas, kurtuluş yıldönümünde bayram haberlerine yer verilmiş, işgalciler olumsuz terimlerle nitelendirilmişse de işgalcilerin kimler olduğundan bahsedilmemiştir. Bu bulgular, 1938 yılında Türkiye'nin İngiltere ve Sovyet Rusya'yla ilişkileriyle aynı yılın *Cumhuriyet* gazetesinde bu ülkelerle ilgili haberlerde benimsenen tutumun uyumlu olduğunu göstermiştir.
- k. 1939 yılında, Türkiye-İngiltere ilişkileri ittifak seviyesine ulaşırken Sovyet Rusya'yla ilişkiler Türkiye'nin bütün çabalarına rağmen olumsuz bir seyir izlemiştir. Öyle ki, II. Dünya Savaşı başladığında Türkiye'yle Sovyet Rusya ayrı kamplarda yer almaktadır. Bu yıl içinde İngiltere'nin *Cumhuriyet* gazetesindeki görünürlüğü Sovyet Rusya'nın üç katına yakındır. Gazetenin bu yıl yayımlanan haberlerinde, İngiltere'ye yönelik tutum yüksek seviyede olumlu, Sovyet Rusya'ya ilişkin tutum ise olumsuz seviyeye dönmemiş olmakla birlikte düşük seviyede olumlu kaydedilmiştir. Gazetenin İstanbul'un işgal yıldönümünde yas haberlerine

yer verilmiş, fakat işgalden veya işgalcilerin kimler olduğundan bahsedilmemiştir. Ekim 1939 gazeteleri araştırma kapsamına girmediği için taranmamıştır. Bu bulgular, 1939 yılında Türkiye'nin İngiltere ve Sovyet Rusya'yla ilişkileriyle aynı yılın *Cumhuriyet* gazetesinde bu ülkelerle ilgili haberlerde benimsenen tutumun uyumlu olduğunu göstermiştir.

Sonuç

1929-1939 yılları arasında Türkiye-İngiltere arasındaki ilişkilerin seyrinde yaşanan değişimin dönemin en yüksek tirajlı gazetesi olan *Cumhuriyet* gazetesindeki yansıması bu çalışmanın konusunu oluşturmuştur. İncelenen on yıllık döneme ilişkin bulgular değerlendirildiğinde, bu yıllarda yayımlanan *Cumhuriyet* gazetelerinde İngiltere'ye ve karşılaştırma amacıyla çalışmaya dâhil edilen Sovyet Rusya'ya yönelik haberlerin görünürlüğünün Türkiye'nin bu ülkelerle ilişkilerinin mesafeli olduğu dönemlerde daha düşük, yakın olduğu dönemlerde ise daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Aynı şekilde, İngiltere ve Sovyet Rusya'yla ilgili haberlerde kullanılan olumlu ve olumsuz çerçeve sayısının Türkiye'nin bu ülkelere ilişkin tutumuna bağlı olarak değişim gösterdiği de anlaşılmıştır. Dolayısıyla, incelenen dönemde, *Cumhuriyet* gazetesinde Türk dış politikasına yönelik haberlerde uygulanan yayın politikasının dönemin Türk dış politikasıyla genel olarak uyumlu bir seyir izlediğini, Türkiye'nin İngiltere ve Sovyet Rusya'ya yönelik politika değişikliklerinin de gazetenin yayın politikasına yansıdığını söylemek mümkündür.

1929-39 arası dönemde Türkiye'de yer alan tek parti iktidarı, iç ve dış politikada alternatif görüşlere mesafeli tutumu ve merkezîyetçi politikalarıyla ön plana çıkmaktadır. Bu dönemde, basın ve yayın araçlarında alternatif görüşlerin sunulmasına uygun bir politik zemin inşa edilememiştir. Söz konusu merkezîyetçi politik ortam, bu çalışma kapsamındaki çerçeveleme analizi bulguları ile ortaya çıkmıştır. Bu yönüyle çalışmada ulaşılan sonuçlardan biri de Türkiye'nin demokrasi sürecinde yaşanan yapısal sorunların dış politika tercihlerinin kamuoyuna sunulma süreçlerinde de kendini gösterdiği'dir.

Türkiye Cumhuriyeti tarihinin bir dönemini siyasal iletişim alanına özgü bir araştırma yöntemiyle ele alan bu makale, disiplinler arası çalışmaların akademik birikime katkısını gösteren bir örnek olarak kabul edilebilir. Ancak, makalenin konusu ülkenin

dış politikasının medyadaki yansımasıyla sınırlıdır. Başka çalışmalarda, dönemin gazetelerinin hükümetin iç politika kararlarına karşı tutumunun tespit edilmesi de Türkiye'de dünden bugüne medya-siyaset ilişkilerinin seyrine ilişkin bilgi birikimine katkıda bulunacaktır.

Kaynakça

- Atabek, N. ve Uztuğ, F. (1998). Haberlerde çerçeveleme ve öne çıkarma. *Kurgu Dergisi*, 15, 96-105.
- Atabey, F. (2012). Atatürk'e denizden yapılan cenaze töreni. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 28, 17-38.
- Atabey, F. (2014a). İkinci Dünya Harbi öncesi Türk-İngiliz-Fransız Ortak Deklarasyonu. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(31), 296-304.
- Atabey, F. (2014b). Montreux Konferansı'ndan İkinci Dünya Harbi'ne Türk-Sovyet ilişkileri. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 4(4), 1-11.
- Atabey, F. (2015a). Türk-İngiliz siyasi ilişkileri (1936-1939). *History Studies*, 7(1), 25-45.
- Atabey, F. (2015b). Hatay'ın anavatana katılma süreci. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 3(7), 193-209.
- Atabey, F. (2020). Türk-İngiliz belgeleri ışığında Hatay sorununun çözümüne dair bazı değerlendirmeler. *Belgi*, 2(20), 2579-2594.
- Bali, R. N. (2002). Tek parti döneminde gazete tirajları. *Tarih ve Toplum*, 221, 18-19.
- Boyd-Barrett, O. J. (2004). Understanding: The second casualty. S. Allan, S. ve B. Zelizer (Ed.). *Reporting war: Journalism in wartime* (s. 25-42) içinde. Routledge.
- Cansız, D. (2021). Atatürk'ün ölümünün Türk halkı üzerindeki tesirleri. *Mavi Atlas*, 9(1), 55-76.
- Caşın, M. (2017). Askeri ve stratejik açıdan Montreux'nün dünü ve geleceği. *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 37(1), 51-112.

- Coşkun, M. A. (2003). *Medya ve din ilişkisi: Cumhuriyet gazetesi örneği*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi].
- Çoban Karabulut, P. (2015). Musul sorunu: 1914-1926. *The Journal of Turk-Islam World Social Studies*, 2, 328-349.
- De Vreese, C. H. (2005). News framing: Theory and typology. *Information Design Journal + Document Design*, 13(1), 51 – 62.
- De Vreese, C.H. ve Boomgaarden, H.G. (2003). Valenced news frames and public support for the EU: Linking content analysis and experimental data', *Communications*, 3(4), 361–81.
- Deringil, S. (2014). *Denge oyunu: İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin dış politikası* (5. Baskı). Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Dinç, S. (2008), Atatürk döneminde (1920- 1938) Türk dış politikasında gelişmelere genel bir bakış: İkili ve çok uluslu ilişkiler. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 6.
- Emre Kaya, A. E. (2010). Cumhuriyet Gazetesi'nin kuruluşundan günümüze kısa tarihi. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 0(39), 75-91.
- Güneş, Ş. ve Alp, A. H. (1974). *Türkiye dış politikasında 50 yıl: Cumhuriyetin ilk on yılı ve Balkan Pakı (1923-1934)*. T.C. Dışişleri Bakanlığı.
- Hirst, S. J. (2013). Anti-Westernism on the European periphery: The meaning of Soviet-Turkish convergence in the 1930s. *Slavic Review*, 72(1), 32–54.
- İleri, İ. (2005). Türkiye'nin dış politikası. *Atatürk Yolu Dergisi*, 9, 375-381.
- Kasliwal, R. R. (1945). The foreign policy of Turkey since 1919. *The Indian. Journal of Political Science*, 7(1-2), 387-397.
- Kaya, H. (2019). *Türkiye-İngiltere ilişkileri (1929-1939)*. [Yayımlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü].
- Kaymas, S. (2017). Avrupa Birliği ve İngiltere ilişkileri ekseninde Türkiye'yi düşünmek: Brexit referandumunun Türkiye'de ulusal gazetelerdeki temsili. *Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve İletişim Araştırmaları Hakemli E-Dergisi*, (1), 1-32.

- Köse, R. (2022). Türk-İngiliz ilişkileri bağlamında İngiltere'nin Akdeniz Filosu'nun 1929 Yılı Türkiye ziyareti. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 42, 203-229.
- MacArthur-Seal, D. J. (2018). Turkey and Britain: From enemies to allies, 1914- 1939. *Middle Eastern Studies*, 54(5), 737-743.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Sage Publications.
- Oleinik, A. (2011). Mixing quantitative and qualitative content analysis: Triangulation at work. *Quality & Quantity*, 45, 859-873.
- Oran, B. (2009). Dönemin Bilançosu, B. Oran (Ed.), *Türk dış politikası: Kurtuluş Savaşından bugüne olgular, belgeler, yorumlar (Cilt-1: 1919-1980)* (15. Baskı, s. 241-257) içinde. İletişim.
- Peng, Z. (2004). Representation of China: An across time analysis of coverage in the New York Times and Los Angeles Times. *Asian Journal of Communication*, 14(1), 53-67.
- Rodriguez, L. ve Lee, S. (2016). What can be gleaned from news coverage to improve science reporting and enhance public literacy about agricultural biotechnology in Ghana? *Journal of Agricultural & Food Information*, 17(2-3), 91-109.
- Sarıçoban, G. (2020). İkinci Dünya Savaşı döneminde (1939-1945) Türk dış politikası. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(4), 1755-1777.
- Sarınay, Y. (2000). Atatürk'ten günümüze Türk dış politikası hakkında genel bir değerlendirme. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 16(48), 857-886.
- Saumure, K. ve Given, L. M. (2008). Nonprobability sampling. L. M. Given (Ed.) *The Sage encyclopedia of qualitative research methods (Volumes 1 & 2)*, (s. 562-563) içinde. Sage.
- Schuck, A. R.T. ve De Vreese, C. H. (2006). Between risk and opportunity: News framing and its effects on public support for EU enlargement. *European Journal of Communication*, 21(1), 5-32.
- Şimşir, B. N. (2005). Musul sorunu ve Türkiye-İngiltere-İrak ilişkileri. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 21, 859-916.

- Uzgel, İ. ve Kürkçüoğlu, Ö. (2009). Batı Avrupa'yla ilişkiler. B. Oran (Ed.), *Türk dış politikası: Kurtuluş Savaşından bugüne olgular, belgeler, yorumlar (Cilt-1: 1919-1980)* (15. Baskı, s. 258-313) içinde. İletişim.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, S. ve Yakşı, A. (2016). Osmanlı Devleti'nden günümüze Türk-Rus ilişkileri. *TYB Akademi Dil Edebiyat ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 0(17), 9-57.